

تابع رفاه ملی و متغیر توسعه هسته‌ای

مصاحبه «اقتصاد ایران» با دکتر صادق زیبا کلام، تحلیل‌گر مسایل اقتصاد سیاسی در خصوص دستاوردهای هسته‌ای کشور

اقتصاد ایران: فارغ از هر گونه مسأله حاشیه‌ای، دستاوردهای هسته‌ای ایران را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

این پرسش سختی است، به این معنا که اگر ما پیشرفت هسته‌ای‌مان را صرفاً در رابطه با برنامه هسته‌ای یعنی مستقل از فاکتورها و پارامترهای دیگر بررسی نماییم، پاسخ پرسش شما مثبت است و با توجه به محدودیت‌ها و تحریم‌ها

پیشرفت‌مان خیلی خوب بوده است. ولی ما مجبور هستیم که پیشرفت‌های هسته‌ای‌مان را مرتبط با پیشرفت در سایر حوزه‌ها ارزیابی کنیم. به بیان دیگر، باید به مسأله ارزیابی پیشرفت‌های هسته‌ای‌مان از منظر هزینه و فایده و اهم و مهم نگاه کنیم. به بیان ساده‌تر، این پیشرفت‌ها به چه بها و هزینه‌هایی برایمان تمام شده‌اند؟ ما چقدر از منابع ملی و بودجه خود را در مقایسه با سایر حوزه‌ها صرف برنامه هسته‌ای کرده‌ایم.

به عنوان مثال هزینه سرانه بهداشت و درمان تا سال قبل یعنی ۸۸ در حدود ۵ هزار تومان بوده، در حالی که در کشورهای توسعه یافته چیزی در حدود ۱۰ تا ۱۵ برابر ایران است. بنابراین و با توجه به هزینه بسیار کمی که صرف بهداشت و درمان، آموزش و پرورش، محیط زیست و سایر حوزه‌های اجتماعی می‌کنیم، آیا درست است که بی‌مهابا و «اُورت» برای برنامه هسته‌ای هزینه کنیم؟ این یک سؤال است و سؤال دیگر این که آیا هزینه‌ای که برای برنامه هسته‌ای خرج می‌کنیم، با هزینه‌هایی که در مورد کارهای زیربنایی در حمل و نقل، راه سازی، راه آهن، محیط زیست، مترو، خدمات شهری و این حوزه‌ها صورت می‌گیرند، تناسبی دارد؟

من مقصودم این است که پیشرفت‌های هسته‌ای کشور را باید در ارتباط با سایر حوزه‌ها ارزیابی کنیم. کشوری چون پاکستان پیشرفت‌های هسته‌ای چشم‌گیری داشته و حتی بمب هسته‌ای هم تولید کرده، کره شمالی ده‌ها سال از کره جنوبی در حوزه هسته‌ای جلوتر است، ولی آیا می‌توانیم دو کشور پاکستان و کره شمالی را در رتبه کشورهای پیشرفته و در مقایسه با کشورهای درجه ۲ توسعه یافته مثل کره

در آن حوزه، موتور و مولد توسعه در حوزه‌های دیگر می‌شود. مثلاً صنعت ساختمان به ده‌ها صنعت دیگر گره خورده است. صنعت نفت و گاز یا کشاورزی، یا صنعت خودرو به ده‌ها رشته و صنعت دیگر گره می‌خورد. اما صنعت هسته‌ای این گونه نیست و گفته‌های برخی از مسئولین ما که معتقدند صنعت هسته‌ای با رشته‌های دیگر پیوند دارد و مولد کار و حرکت در صدها رشته تولیدی است، خیلی نظریه درستی نیست.

در حقیقت صنعت هسته‌ای چه در ایران و چه در هر کشور دیگری، یک صنعت محدود به خود و مثل یک جزیره‌ای است که آن چنان باعث حرکت و زایش اشتغال و توسعه در حوزه‌های دیگر نمی‌شود. مثالش مجدداً مثال کره شمالی و پاکستان است که به هیچ وجه به اندازه کشورهای صنعتی، توسعه یافته و صادرکننده تولیدات صنعتی نیستند، در حالی که سرمایه‌گذاری در کشاورزی، حمل و نقل یا انرژی، مادر توسعه اقتصادی است و زمینه را برای حرکت در جهت توسعه، اشتغال و خلق ثروت فراهم می‌کند.

اقتصاد ایران: با تحریم‌های جهانی چه کنیم؟

به نظر من، اول از همه باید صورت مسأله را بپذیریم. من بر خلاف مسئولانمان که معتقدند تحریم‌ها هزینه‌ای برایمان نداشتند، معتقدم هزینه‌های زیادی را برای تحریم‌ها پرداخت کرده‌ایم. روزنامه کریسشین ساینس مانیوتور، تحلیل کرده است برای جلوگیری از خطرات ناشی از جنگ و بمباران هسته‌ای، بهترین گزینه تداوم تحریم‌ها علیه ایران است. این را می‌خواهم بگویم که آنها کاملاً به این مسأله آگاه‌اند که با این تحریم‌ها چه ضربه‌ای به ما وارد می‌کنند.

اقتصاد ایران: برای حل مشکلات هسته‌ای و تحریمی ایران با دنیای غرب، چه مشاوره‌ای به دولت‌مردان می‌دهید؟

به طور قطع، مسئولان ما باید باور کنند که مشکل ما با دنیای غرب حل شدنی است. ما می‌توانیم بدون آن که مشکلی با غرب داشته باشیم، برنامه هسته‌ای خود را داشته باشیم و حتی به غنی‌سازی هم بپردازیم. این درست نیست که فکر کنیم کنار آمدن با غرب، یعنی تسلیم شدن در برابر آن. کشورهای مثل هند، برزیل و ترکیه که به سوی توسعه گام برداشته‌اند، به هیچ وجه تسلیم غرب نشده‌اند که البته این نگرش در ایران ریشه تاریخی دارد و به دلیل ادبیات و فرهنگ مارکسیستی است که در کشور ما جریان داشته است. باید باور کنیم که می‌توانیم بدون تخاصم و دشمنی با دنیای غرب، به فعالیت‌های هسته‌ای خود ادامه بدهیم.

اقتصاد ایران: متشکریم. ■

جنوبی و ترکیه بدانیم؟

صادرات ترکیه در سال، ۸۰ میلیارد دلار است، در حالی که صادرات غیرنفتی ما حتی اگر آمار دولت را هم بپذیریم ۲۰ میلیارد دلار بیشتر نیست. تازه بخش قابل توجهی از این ۲۰ میلیارد دلار محصولات پتروشیمی و میعانات گازی است. یعنی از ناحیه نفت و گاز است، نه تولیدات صنعتی یا کشاورزی، در حالی که ۸۰ میلیارد دلار

ترکیه، صادرات کالاهای صنعتی، کشاورزی، منسوجات، فرآورده‌های شیمیایی، پلاستیک و این دست محصولات است. مضاف بر این که ترک‌ها نه یک بشکه نفت دارند و نه یک کیسول گاز ببینید همه حرف من در پاسخ به سؤال جنابعالی این است که الویت برای کشوری مثل ایران باید کدام باشد؟ یعنی پیشرفت در صنایع، کشاورزی، حمل و نقل، انرژی، ارتباطات، آموزش و پرورش، بهداشت و درمان و این دست حوزه‌ها را باید در دستور کار قرار دهیم و یا صرفاً پیشرفت در حوزه هسته‌ای را؟

بخش دیگر پاسخ بنده به پرسش شما آن است که پیشرفت‌هایی که ما در حوزه هسته‌ای داشته‌ایم، به چه بها و هزینه‌ای بوده است. کشورهای دیگر مثل برزیل، آرژانتین و ترکیه هم هستند که برنامه هسته‌ای دارند. سؤال این است که آیا این هزینه سنگینی که غیرمستقیم به واسطه تحریم متحمل می‌شویم، اجتناب‌ناپذیر بود؟ آیا نمی‌شود که ضمن آن که برنامه هسته‌ای داشته باشیم، دنیا را در مقابلمان قرار ندهیم؟ آیا نمی‌شود هزینه این پیشرفت‌ها را کم کرد؟ خلاصه پاسخ بنده به سؤال شما این است که پیشرفت‌های هسته‌ای ما خیلی خوب بوده، اما به چه بهایی؟

اقتصاد ایران: با در نظر گرفتن تحلیل هزینه-فایده، توسعه هسته‌ای کشور را تا چه اندازه موفق می‌دانید؟ ما به هر حال یک کشور در حال توسعه هستیم، در ضمن یک سری امکانات هم داریم که مهمترین و اصلی‌ترین آن انرژی یعنی نفت و گاز است. من معتقدم که الویت کشورمان باید در حوزه نفت و گاز باشد، نه هسته‌ای. برخی از حوزه‌های اقتصادی هستند که پیشرفت